

Studiu istoric și urbanistic. Zona Teatrului Vechi, Oravița, jud. Caraș-Severin

Cuprins

Studiu istoric și urbanistic. Zona Teatrului Vechi, Oravița, jud. Caraș-Severin	1
1. Obiectivul studiului	2
2. Date generale identificare areal	2
2.1. Încadrarea din punct de vedere al regimului monumentelor	2
3. Date cu caracter istoric	4
3.1. Context istoric. Date istorice relevante pentru arealul studiat:	4
4. Încadrarea în teritoriu	10
4.1. Încadrare funcțională	10
4.2. Încadrare în teritoriu	10
4.2.1. Sistemul actual al zonelor protejate	11
4.2.2. Amplasament	11
4.2.3. Evoluția istorică a țesutului urban din vecinătatea arealului studiat	13
5. Descrierea zonei supuse studiului	17
6. Concluzii	18
6.1. Riscuri	19
6.2. Oportunități	19
6.3. Recomandări în urma studiului	20
6.3.1. Recomandări din RLU în vigoare	20
6.3.2. Recomandări ale elaboratorului studiului	20
Bibliografie	21

1. Obiectivul studiului

Scopul cercetării este studiul, din perspectivă istorică și urbanistică, asupra spațiului public din vecinătatea Teatrului Vechi din Oravița, la solicitarea Direcției de Urbanism din cadrul Primăriei Oravița, conform cu C.U. nr. 052 din 30.06.2016.

2. Date generale identificare areal

Studiul în cauză vizează spațiul public din imediata vecinătate a Teatrului Vechi din Oravița și un fragment din strada Mihai Eminescu. Respectiva zonă reprezintă un ansamblu bogat în obiective istorice și de interes public (diverse instituții). Prezentul studiu vizează elementele incluse în perimetrul propus spre reabilitare prin programul P.A.D.L. REGENERAREA URBANĂ A MUNICIPIILOR ȘI ORASELOR, REABILITAREA DRUMURILOR PUBLICE, conform Certificatului de Urbanism nr. 052 din 30.06.2016 care servește întocmirii unui **PLAN URBANISTIC ZONAL: Amenajare piațetă publică și pietonal zona Teatrului Vechi, Oravița**. Acest PUZ este întocmit de societatea SC. Artplan SRL.

Arealul are o alcătuire complexă, fiind constituit din mai multe parcele aflate în proprietatea statului român și a primăriei. Regim juridic conform C.U.:

Imobil situat în intravilanul orașului Oravița

Proprietar: C.F. nr. 34326 Oravița, CAD nr. 34326-C1, C.F. nr. 36162 Oravița, CAD nr. 36162, C.F. nr. 31606 Oravița, CAD nr. 31606 - **Oraș ORAVIȚA –DOMENIUL PUBLIC**, H.G. 532, Anexa 8, nr. 20, 21, 22, 30, 31, 32, 36, 37, 38 **Statul Român – nelnscriș în C.F.**, C.F. nr. 34012 Oravița, CAD nr. 34012, C.F. nr. 34013 Oravița, CAD nr. 34013 - **Oraș Oravița**, C.F. nr. 30752 Oravița, top nr. 795/b Oravița Montană - **Statul Român, sarcini - intabulare, drept de folosință**, C.F. nr. 36141 Oravița, top nr. 795/a/2/b – **Primăria oraș Oravița**, C.F. nr. 33521 Oravița, CAD nr. 33521-C1 – **Statul Român- DOMENIUL PRIVAT**
Servituți: **NU SUNT**

Zona studiată este inclusă parțial în interiorul *Ansamblului Urban Oravița CS-II-a-B-11134*. În arealul studiat există un număr mare de monumente istorice, iar la limita arealului care face efectiv obiectul PUZ se afla 8 clădiri monument, detaliate în sub-capitolul următor.

2.1. Încadrarea din punct de vedere al regimului monumentelor

Ansamblul urban care cuprinde integral zona de studiu:

Cod LMI: *CS-II-a-B-11134*

Denumire LMI: *Ansamblul Urban Oravița*

Adresă: *străzile Eminescu Mihai, Bojincă D., Valea Aurului, ambele fronturi ale străzilor principale de la fosta piață agro-alimentară până la lacul Mic*

Datare LMI: *sec. XIX-XX;*

Imobile monument istoric:

1. Cod LMI: *CS-II-m-A-11154*

Denumire: *Teatrul Vechi, azi Teatrul „Mihai Eminescu”*

Adresă: *str. Eminescu Mihai 18*

2. Cod LMI: *CS-II-m-B-11155*

Denumire: *Casă*

Adresă: *str. Eminescu Mihai 20*

Datare: *sec. XVIII*

Dată: 1817, renovat și modificat 1893,
restaurat 1997

3. Cod LMI: CS-II-m-B-11178

Denumire: Primăria Veche Oravița Montană,
azi grădiniță

Adresă: Piața Unirii 6

Dată: 1796, modificări 1911

5. Cod LMI: CS-II-m-B-11176

Denumire: Casa Koncz, azi locuință și spațiu
comercial

Adresă: Piața Unirii 2

Dată: 1840

7. Cod LMI: CS-II-m-B-11174

Denumire: Clădire, fost sediu SETPPPL

Adresă: Piața Revoluției 5

Dată: 1853

4. Cod LMI: CS-II-m-B-11177

Denumire: Biserica romano-catolică

Adresă: Piața Unirii 1

Dată: 1713

6. Cod LMI: CS-II-m-B-11173

Denumire: Casă, azi Grădinița nr. 3

Adresă: Piața Revoluției 3

Dată: sec. XIX

8. Cod LMI: CS-II-m-B-11152

Denumire: Garaje UDR, azi clădire-anexă

Adresă: Str. Eminescu Mihai 13A, vis-a-vis de
teatru

Dată: 1875-1900

Localizarea obiectivelor pe hartă – extras PUZ (cu hașură este marcată zona care face obiectul studiului):

Figură 2.1 Extras din PUZ - planșa cu poziționarea monumentelor istorice clasate prin LMI 2015 în relație cu suprafața efectivă tratată prin PUZ

Din punct de vedere al ansamblului și al imobilelor incluse în zona de studiu, considerăm gradul de protecție al elementelor ca fiind potrivit situației de vecinătate și valorii intrinseci a fiecărui obiectiv în parte.

De asemenea, în imediata vecinătate dar în afara perimetrului studiat se află și alte imobile importante din punct de vedere istoric, precum Judecătoria, Poliția, sediul Administrației Fiscale, diverse case datând din secolul XIX, casa Vichentie Stângiu, Banca Agricolă (actualul sediu Raiffeisen Bank), Casa de Cultură, Școala Militară – azi Casa Parohială Romano-Catolică dar și elemente de artă precum sculptura din piatră din parcul din fata Bisericii Catolice, fapt care conferă zonei o densitate relevantă din punct de vedere al obiectivelor de protecție și al caracterului istoric al zonei.

3. Date cu caracter istoric

Întregul areal studiat este inclus în UTR 2 - Zona centrală Tribunal - „C”, conform PUG în vigoare. Acest areal, conform PUG, este definit ca fiind parte din rezervația urbanistică și istorică cu tramă stradală, front construit și clădiri-monumente de arhitectură integral păstrate, datând din secolele XVIII-XIX.

3.1. Context istoric. Date istorice relevante pentru arealul studiat:

- 1363-1437 - Documente ce atestă mineri în jurul Oraviței actuale (1).
- Prima atestare documentară cu actualul nume datează din 1697, fiind marcată în Conscripția lui Marsigli. Urme de locuire se găsesc însă începând cu perioada neolitică, continuând cu perioada daco-romană, când în zonă au existat exploatarea minieră. Pe toată perioada evului mediu au existat suficiente mărturii asupra unei așezări cu diferite nume Arva, Haram, Chery sau Orovcakk (2).
- În baza „instrucțiunilor” semnate de împăratul Leopold I la 15 ianuarie 1700, „Comisio Cameratica” mandatează, în aprilie 1703, pe „prospektor burgmeister” Mathias Brunner să studieze posibilitatea aducerii în zonă a unor specialiști în minerit și metalurgie (3).
- Anul 1703 marchează începerea operațiilor de colonizare oficială în Oravița, mult mai intense după 1720, și integrate programului organizării noii administrații imperiale (4).
- În 1717 este menționată comuna Oravița (1).
- În anul 1717, după victoria prințului Eugen de Savoya, Banatul trece sub stăpânire austriacă iar localitatea Oravița devine centrul coordonator al minelor din Banat; în acest scop, aici s-a construit un cuptor înalt, pentru topirea minereurilor, cel mai vechi din România și care a marcat începuturile siderurgiei bănățene (5).
- Pe data de 7 octombrie 1717 se organizează la Timișoara *Comisia de reorganizare și înzestrare a întreprinderilor miniere* subordonate direct autorităților centrale din Viena. În același an, pe data de 17 decembrie, Împăratul Karol al VI-lea iscălește Patentul (decretul) de colonizare al Banatului Montan în scopul reorganizării industriei miniere de aici (5).
- Pe data de 24 aprilie 1718 Alexander von Kallanek, întemeietorul *Comisiei de reorganizare a întreprinderilor miniere* vizitează Oravița unde găsește două mine de cupru părăsite, cât și o biserică Romano-Catolică zidită, dar mai mult distrusă și multe alte zidiri sacrale (5).
- Încă din 26 ianuarie 1718 *Comisia de reorganizare a întreprinderilor miniere din Timișoara* face cercetări la Oravița (comisia fiind formată din specialiștii Kropf, Kallanek, Mayerhoffer) hotărându-se în același timp aducerea la Oravița de muncitori calificați din Zips (Schmölnitz și Neusohl) și anume 30 mineri, 2 topitori și 2 fierari (Banater Akten, 1-26 ianuarie 1718) (5).
- În anul 1718 pe data 21 iulie se încheie pacea de la Pasarevatz, în urma căreia Austria primește Serbia și Beogradul, o fâșie de-a lungul Savei și întregul Banat cu Oltenia până la Olt (5).
- Pe data de 28 iunie 1719 guvernatorul Banatului, contele general Claudius Mercy Florimund D'Argenteau, primește ordin de exploatare pentru minereurile de la Oravița, Ciclova și a celorlalte localități bogate în minereuri din Banatul Montan. Acest ordin marchează debutul exploatărilor miniere din Banatul Montan de către *Aerarul Austriac* (5).

- o la 29 iunie 1718 sosește un nou transport de muncitori, respectiv: 36 muncitori dintre care 24 germani. Dintre aceștia, doi sunt meșteri topitori și unul fierar.
- o la 2 august 1718 sosesc coloniști voluntari din Germania, cei mai mulți din Pfaltz.
- o la 6 septembrie 1719 au sosit la Oravița 13 muncitori minieri din Tirol, călătorind cu vaporul de la Viena până la Panciova, iar de acolo cu căruța cu cai (5).
- În 1719 devin necesare lucrări de amenajare prin canalizări, drenări, lucrări de aducțiune în Oravița Montană, partea nouă a orașului, stabilite în baza Ordonanței *Comerei Aulice din Viena*. Aceasta solicită Administrației Țării Banatului, cu sediul în orașul Timișoara, să se implice în mod deosebit în „dezvoltarea comerțului și minelor de la Oravița, deosebit de binecuvântate de Dumnezeu” (4).
- În 1719 se organizează *Casa de ajutor frățesc* („Bruderlade”) pentru muncitorii întreprinderilor din Oravița. Un grup de coloniști, specialiști în minerit și metalurgie, primesc ajutor financiar și loc de case la Ciclova Montană, până la finalizarea locuințelor acestora din Oravița Montană. Oravița Montană reprezintă nucleul nou al localității, ridicat lângă Oravița Română (nucleul inițial) (5).
- În 1721 se construiește cuptorul de topire a fierului (fabrica de ciocane) (1).
- În anul 1722 se aprobă sume de bani pentru construcții de case în Oravița și tot în acest an sosesc cu vapoarele pe Dunăre 456 de persoane din Tirol. Majoritatea provin din localitățile Schwaz, Brixlegg, Hall, Kramsach, Jenbach, Wiesing, Wildschönau, Maurach (5).
- La mijlocul secolului al-XVIII-lea, Oltenia ca parte a teritoriului austriac oferă mai multor familii din Oltenia posibilitatea venirii în Banat. Aceste se vor ocupa la Oravița și Ciclova cu prepararea mangalului necesar topitorilor, cu defrișări de păduri și cu cărăușia. Așezarea oltenilor în Oravița s-a făcut pe valea Ogașului Mare și în partea de nord a văii Oravița Fuhrwesen (Forviz – termenul însemnând cărăușie). O mare parte a acestora formează populația de bază a Ciclovei Montane (5).
- În 1723, *Oficiul Superior Minier (Montanistic) al Banatului*, care luase ființă în locul „Comisiei de Instalare a Mineritului Bănățean”, își va muta sediul de la Timișoara în Oravița din nevoi tehnice.
- În același an (1723) începe lucrarea de canalizare principală, realizată în tehnica „aqueductus”. Aceasta constă în săparea unui canal subteran sub forma unui *specus* (jgheab) uriaș pe unde este captat râul dar și apele pluviale, evitându-se astfel pericolul inundațiilor străzilor și a caselor datorită configurației terenului, care ar fi putut ușor crea astfel de situații. Sistemul este preluat după modelul amenajărilor edilitare din ținutul Tirol al Austriei imperiale. În acest an se racordează două trasee principale, dinspre lacul mare și Forviz până la reductorul de potențial amenajat sub casa parohului romano-catolic (azi peste drum de clădirea Băncii). Lucrările edilitare sunt supravegheate de Franz Xaver Witzfowsky (1713-1758).
- La 1724 administrarea canalelor intră în grija *Căpitănatului Minier*. Se dezvoltă rețeaua de la casa parohului romano-catolic pe două trasee, spre stânga, pe fosta stradă Victoria până în dreptul bisericii ortodoxe, și spre dreapta, pe marginea taluzată a drumului actual, pe sub hotelul „Coroana” al lui Peter Eirich, palatul Hechengarten (amplasat mai jos de fostul sediu al Protopopiatului Ortodox), Palatul Grivicici, dincolo de fosta Casa Pionierului (4).
- Necesitatea amenajării celor două lacuri este formulată în 1723, ele fiind efectiv amenajate și consolidate prin lucrări hidrotehnice speciale în intervalul 1727-1733, pe cursul mijlociu al Văii Oraviței. Scopul lor inițial era spălarea minereului pe pârâul Oravița, servind în principal industriilor nou create. Totuși, ele ajung să servească și agrementului locuitorilor. Ele erau prevăzute cu baraje pentru atenuarea unde de viitură (5).
 - o În 1723 Oficiul solicită competențele unui grup de ofițeri geografi, geodezi și geniști, coordonați de generalul Johann Andreas, conte de Hamilton (mai târziu, guvernator al Banatului) să studieze posibilitatea amenajării lacului (azi „Lacul Mare”). Proiectul „Lacului Mare”, cu o suprafață de 8,8 ha și un volum de aproximativ 11.000 mc e realizat de căpitanul Iosif Motsidlovsky, ulterior stabilit în Oravița. Barajul și întreaga operațiune hidrotehnică la care a participat forță de muncă locală sunt finalizate în 1726 și inaugurate în 1727.
 - o Ulterior este construit și „Lacul Mic”, a cărui realizare debutează în 1729 și care este inaugurat în 1933. Pentru realizarea lacului de 2,2 ha suprafață și volum aproximativ de 420 mc se bănuiește că ar fi responsabil același Iosif Motsidlovsky (4).

- La 29 februarie 1729 a luat ființă *Școala Montanistică pentru învățarea fierăritului și mineritului* (școală de meserii pentru lucrări metalice), pentru asigurarea industriei cu personal calificat și pentru ridicarea productivității. Aceasta este prima instituție școlară profesională din spațiul românesc și din sud-estul Europei (5), fiind o instituție de învățământ gratuită (6).
- În 1729 mai sosesc în Oravița un număr de 59 de tirolezi (5).
- În 1730 se înființează *Oficiul suprem al minelor* („Direcțiunea Minieră Bănățeană”) care avea să coordoneze activitatea din acest domeniu din tot Banatul. Oravița va avea rol de decizie pentru diferite investiții, una dintre acestea fiind chiar înființarea uzinelor de la Reșița în 1768 (6).
- În 1733 se înființează *Școala primară catolică* (1).
- La 1737 orăvițenii participă la răscoala împotriva habsburgilor (1).
- În 1738, războiul cu turcii distruge fabricile din Oravița și Ciclova (1). Sunt de asemenea jefuite gospodăriile localnicilor și biserica din vale, iar biserica romano-catolică de pe Kreuzwiese este incendiată (5). După conflictul turco-austriac, sunt aduși de la Timișoara ingineri și proiectanți în subordinea lui Carl Alexander Steinlein. Aceștia sunt însărcinați cu reorganizarea construcțiilor, folosind principiile de construcție austriece specifice barocului austriac, iar întregul oraș „împrumută” această imagine decorativă (3).
- La 1741 *Comisia Aulică pentru problemele Bănățene, Transilvane și Ilire* trimite în zonă o delegație pentru a inspecta situația comunităților din Banatul Montan, aceasta stabilindu-și sediul provizoriu în Oravița. În vecinătatea „Lacului Mare” se fac primele amenajări pentru agrementul elitei (4).
- În 1742, printr-o hotărâre a *Direcției Montanistice*, lacurile intră în grija *Cooperăției Miniere (Grubengewerkschaft)*. Se continuă rețeaua canalelor pe trei direcții, până la gura de control de sub CAR pensionarii (anulată în 1977) (4).
- Sub împăratul Iosif al II-lea (1781-1790) începe o emancipare a vieții culturale în Austria, iar ca ecou al acestei emancipări la nivelul Oraviței, ea conduce la creșterea numărului de intelectuali veniți mai ales din Apus, care participă la elevarea vieții culturale și spirituale (7).
- Încă din secolul al XVIII-lea Oravița este vizitată de trupe de teatru ambulante venite din Austria sau Italia. Este cunoscută prezența la Oravița a trupei de teatru a lui Anton Eintrag în anul 1763 (7).
- La 1763, o farmacie pentru „Bruderlade” este atestată documentar în zona Oraviței, centru administrativ-economic al Banatului Montanistic. Aceasta este prima și cea mai veche farmacie montanistică din Banat (5).
- În 1777 se înființează prima școală primară românească (1). Aceasta ocupa clădirea de lângă biserica din Oravița Română, fiind denumită *Școala dintre sălcii* (5).
- În 1781 se construiește Biserica greco-catolică (1).
- Un document emis la 20 august 1790 face mențiunea unui punct farmaceutic, asigurând cu medicamente cele patru districte montanistice: Oravița, Dognecea, Sasca, Moldova (5). Inițial, prima farmacie de la Oravița era o „farmacie de mână” a spiterului Winter (5).
- La 1790 un farmacist, Lederer, solicită Direcției Montanistice un sediu pentru a amenaja o „Berg Apotheke” cu scopul de a servi *Caselor de ajutor frățesc* („Bruderlade”) (5).
- La 1791 sediul *Direcției Superioare Montanistice* se mută în Oravița și are printre competențe inclusiv protejarea canalizării, stabilirea programului periodic de curățire și aplicarea pedepselor pecuniare pentru cei care murdăresc rețeaua (4).
- În 1793 se înființează *gimnaziul cu patru clase* (6) (Gimnaziul Catolic), respectiv o școală latină „*Regium institutum Oravicensae*”. Această școală este subvenționată de stat până în anul 1854 (5).
- În 1793, după cel de-al doilea război cu turcii, Peter Eirich a făcut o sală de teatru la *Hotelul Coroana* unde se dădeau reprezentații ale unor diletanți și al unor trupe de teatru venite în turnee (7).
- La 19 octombrie 1796 se încheie contractul de proprietate care atestă intrarea în activitate a farmaciei de la Oravița. Pe baza contractului, Direcția Montanistică vinde lui Lederer spațiul și toate auxiliile mai vechii „Berg Apotheke” (5).
- La 9 iunie 1804, prin Ordonanța Consiliului de Război, canalizarea orașului intră în competențele garnizoanei și a Gărzii Civile formată din ofițeri și subofițeri în rezervă (4).

- În anul 1806 din inițiativa unor intelectuali din Oravița, în frunte cu arhitectul macedo-român Ion Niuny ia ființă *Clubul diletanților de Teatru*. Se conturează ideea construirii unui teatru zidit cu scenă, cu parter, cu loje și cu o galerie (7).
- La 1 noiembrie 1807 intră în vigoare *Constituția Confiniară* pe baza *Ordonanței* din 12 iulie 1803 a arhiducelui Carol, a *Patentei Imperiale* din 7 august 1807 și a *Rescriptului* din 5 octombrie 1807 (4).
- În 1810, conform unei ordonanțe emise la Viena, sistemul de canalizare este consolidat prin completarea boltirii în zona centrală până în dreptul clădirii care găzduia în interbelic cazarma Regimentului 5 Vânători și Regimentului 19 Infanterie (4).
- prin Ordonanța din 20 februarie 1811 se decretează oficial devalorizarea monetară. Ca urmare se hotărăște înființarea unei monetării la Ciclova Montană, localitate suburbană Oraviței, și aducerea aici a trei prese hidraulice. *Marea Monetărie* este înființată prin decret imperial (5).
- Printr-un act încheiat pe data de 23 Martie 1816 de către Curtea Imperială, se acceptă propunerea de construcție a unui teatru zidit cu scenă la Oravița (inițiată de Procop Lotzka de Smislov), iar pe data de 24 martie se întocmește lista de donații bănești în vederea construirii teatrului de către Ioan Constantini, secretarul și economistul Oficiului Minier (7).
- În 1817 este inaugurat Teatrul Vechi, actualul Teatru „Mihai Eminescu”, fiind prima instituție culturală din piatră din sud-estul Europei, prima clădire intenționată cu funcțiunea de teatru din România și prima clădire din Europa luminată cu ajutorul lămpilor cu acetilenă. Sala teatrului a fost concepută de arhitectul Ion Niuny, având ca model proiectul lui Platzger, inspirat de sala „Burgtheater” din Viena. Teatrul este inaugurat cu ocazia vizitei perechii imperiale la Oravița, aceștia ajungând în oraș pe date de 4 octombrie 1817, sosind de la Băile Herculane. Cuplul imperial, respectiv împăratul Francisc I și împărăteasa Augusta Carolina, vizitează Banatul cu ocazia aniversării a o sută de ani de la eliberarea Timișoarei de sub turci. Astfel, la 8 octombrie 1817, în prezența împăratului, *Clubul diletanților* prezintă la inaugurarea teatrului piesa în trei acte „Gelozia umilită” („Die Beschämte Einversucht”) de Franiul von Weisenturm (8).
- În 1818 Lederer intră în negocieri cu familia Knoblauch în vederea vânzării activelor farmaciei. În 30 ianuarie 1819 trec în proprietatea lui Karl Knoblauch farmacia din Oravița și farmaciile „de mână” din Moldova, Sasca, Steierdorf, Dognecea, Bocșa, Reșița, Franzdorf, contractul impunând un sistem de închiriere până în 1822 (5).
- În 1831, din inițiativa lui Ioan Niuny, se fac reparațiile la clădirea teatrului, în special la acoperiș (8).
- În anul 1838, la inițiativa lui Ioan Niuny, se planifică supraetajarea clădirii teatrului, sălile noi fiind destinate reuniunii cazinoului din Oravița, chiria urmând să servească întreținerii clădirii (8).
- La 1 noiembrie 1838, Michael von Mihailjevic, generalul comandant al Timișoarei, propune desprinderea din organizările graniței militare a unui batalion independent la Biserica Albă, având în componență și garda civilă și cea a minelor orăvițene, care are în grijă canalele orașului (4).
- În 1842 Baronul von Gränzenstein, promovat de la Viena cu sarcini privind modernizarea orașului, re-analizează subiectul canalizării și modernizează traseul prin boltiri, lucrări de mascare a esplanadei habitatului până în zona unde din 1849 se va ridica clădirea gării (4).
- În primul deceniu din secolul XIX, *Lista Congregației Locale*, „comitetul director al orașului montanistic”, îi cuprinde pe Prokop Lhotka (de Zmislov) ca „Bergdirektions Präses”, dar și cu alte însărcinări oficiale precum aceea de director al Tribunalului Montanistic ori Consilier de teazur, primar Ion Konstantiny (Constantini), Iulius Aunich în calitate de „Berggerichts Referee”, Michael von Fricke „Berggericht Assessor”, Anton von Maderspach, „bergerschum”, și Andreas Stolz, „berggericht” (4).
- În anul 1845, Gustav von Gränzenstein, director al districtului minier din munții Banatului, atrăgea atenția *Administrației Averilor Imperiale* de la Viena asupra importanței economice a extragerii cărbunelui din zona Aninei, sursă importantă pentru alimentarea liniilor de navigare pe Dunăre. Ca urmare, statul austriac pune stăpânire pe toate minele particulare de cărbune din Munții Aninei, iar între anii 1845-1846 se decide construirea liniei Anina-Oravița (pentru tracțiune animală) și Oravița-Baziaș (pentru locomotive cu aburi), pentru a asigura un transport rapid al produselor extrase (5).

- La 9 aprilie 1848 are loc o Adunare Poporală în Oravița, care anticipează programul lui Eftimie Murgu și reprezintă o mișcare culturală importantă pe plan local (5).
- În anul 1848, statul austriac se afla într-o gravă criză financiară, motiv pentru care la Viena se ia decizia de a vinde Banatul pentru redresarea financiară. Teritoriul Banatului montan împreună cu toate minele și uzinele a fost vândut societății multinaționale StEG (Österreichisch-Ungarische Staats-Eisenbahngesellschaft), cu precizarea că aceasta nu va putea folosi resursele decât pentru minerit. Contractul dintre Curtea imperială și StEG este semnat la 1 ian. 1855. Minele, topitoriile și forjele de cupru de la Oravița și Ciclova Montană au intrat în proprietatea societății (6).
- Abia la 20 august 1854 se inaugura linia Oravița-Baziaș, în lungime de 62,5 km, exclusiv pentru transportul cărbunelui, aceasta fiind prima cale ferată construită pe teritoriul de astăzi al României. Linia a fost preluată la 12 ianuarie 1855 de către „Societatea Cezaro-Crăiască Privilegiată a Căilor Ferate Austriece” (St.E.G.), iar după unele îmbunătățiri, la 1 noiembrie 1856, a fost deschisă și pentru transportul călătorilor (5).
- Din 15 ianuarie 1855 legile militare sunt înlocuite prin Codul Justiției Militare. Acest fapt atrage după sine o reorganizare a administrației orașelor din întregul imperiu (4).
- După 1855 *gimnaziul catolic* se transformă în *Școala poporală romano-catolică*, în organizarea StEG. Din 1872 activează Școala cultului mozaic (5).
- La 1862 se realizează, de către un grup de ingineri și specialiști în hidrotehnică, aparținând Institutului de Mecanică din Szentes, un proiect de captare a unor izvoare, doar că administrația comitatensă nu dispune de fondurile necesare construcției. Între anii 1870 și 1872 proiectul este relansat, iar începerea efectivă a lucrărilor este demarată în 1899, proiectul vechi fiind înlocuit de un proiect realizat în laboratoarele pilot ale Universității din Budapesta. În aprilie 1900 a fost inaugurat noul sistem de alimentare cu apă al Oraviței, utilizând la realizarea sa atât forță de muncă locală cât și cea a unităților din garnizoană. Sistemul a captat 11 izvoare pe Valea Marilei și apă subterană de la galeria Iosif II, aducând apa printr-un sistem de tuburi metalice semi-suspendate până la punctul de împământare, de la nodurile de distribuție către cartierele Oravița Montană și Forviz (4).
- Linia de cale ferată Oravița-Baziaș a fost prelungită către Anina, prelungirea fiind realizată între 1856-1863 (8) și inaugurată la 15 decembrie 1863. Aceasta este prima cale ferată montană (și a patra construită) de pe teritoriul actual al României (5). Cele două linii făceau parte din „Drumul cărbunelui” (Kohlbahn), Anina-Oravița-Baziaș (9).
- În 27 decembrie 1860 împăratul Franz Joseph I decide anexarea Banatului la Ungaria. Datorită politicii economice diferite față de cea a Austriei, mineritul nu constituia o prioritate economică și nici nu era susținut prin existența unor specialiști și ingineri instruiți în această direcție. A urmat o perioadă de declin economic generalizat, iar în 1881 Ungaria a decis să lăsească județele Caraș și Severin, pe motiv că cele două nu se puteau întreține singure. Capitala noii unități administrative, comitatul Caraș-Severin, a fost stabilită la Lugoj, iar această măsură a participat la decăderea importanței Oraviței, care și-a pierdut pârghiile importante de dezvoltare. Cu toate acestea, în Oravița continuă activitatea economică și culturală (6).
- În 31 august 1868 la teatru a avut loc o reprezentație a trupei Mihail Pascaly din care făcea parte și poetul Mihai Eminescu, sufler al trupei pe atunci (5).
- Între 10 august și 15 septembrie 1869 se organizează Expoziția de la Oravița, „*Handel und Industrie Ausstellung von Orawitza*”, organizată cu sprijinul specializat al Direcțiunii StEG. Acesta este considerată prima expoziție industrială și comercială a produselor montanistice, profesionale, industriale, silvice, agricole și artistice din această parte a imperiului (5).
- În 1870 se înființează *Compania de Pompieri Voluntari* (1).
- În 1872 se construiește *Grădina de Tir* (1). Vila și Grădina de Tir devin locul desfășurării activităților culturale și sportive orăvițene. Terenul fostei asociații sportive și culturale *Schutzengarten-Verein* a fost amenajat după proiectele arhitectului Ioan (Johan) Bibl, sub forma unui parc. Astăzi vila găzduiește birourile Ocolului Silvic (10).
- În 1872 apare ziarul săptămânal *Oravitzær Wochenblatt* (6).

- În anul 1872, din sumele adunate în urma unor reprezentatii și donații se încep lucrările de reparații la teatru. Lucrările au durat aproape un an, iar pe data de 20 aprilie 1883 teatrul a fost redeschis în prezența ministrului culturii al Austriei, Augustin von Trefort (8).
- Continuator de drept al Școlii populare romano-catolice (fostul gimnaziu catolic) va fi Școala Civilă de Stat, fondată la 1873. Această instituție devine liceu în 1913, intitulat Liceul Românesc „General Drăgălina” din 1919 (5).
- În 1878 se dă în folosință stațiunea „Marilla”, ridicată deasupra localității Oravița, pe platoul Brădet, într-o zonă împădurită cu aer puternic ozonificat. Între anii 1870-1871, în numele comunității locale dar și cu sprijin financiar de la Viena și Budapesta, medicul Moritz (Mór) Hoffenreich ridică trei clădiri pavilion care vor fi folosite pentru vilegiatură dar și ca „sanatoriul alpin”, denumirea oficială fiind cea de „Höhenkurort Marilla”. Terenul pentru construirea stațiunii a fost cedat de StEG iar denumirea, păstrată până azi, vine de la Michael Marilla, macedoromân, nepotul baronului de Sina și unul din finanțatorii și acționarii StEG din momentul fondării. Stațiunea a servit atât locuitorii din zona Oravița-Anina-Reșița cât și nobilimea austro-ungară, britanică sau rusă. Inițial au fost amenajate în stațiune mai multe hoteluri și vile luxoase, un restaurant și un parc (5).
- În 1887 se construiește Banca Orăvițeană, *Cassa de Păstrare populară. Societate pe acții* (5).
- Din 1890 este activă Banca „Oraviceana”, dezvoltată din fosta asociație, instituție perfectată cu statute la 1894. Aceasta acordă credite, stipendii și burse, efectuează tranzacții și se implică în industrie, agricultura și comerțul zonei până la 1948 (5).
- La 2 iulie 1889, în cadrul adunării generale a *Asociației de Cazinou, Cetire și Teatru* din Oravița se hotărăște o nouă reparație capitală a teatrului, susținută din donații și dintr-un împrumut la Banca de Economii. Lucrările încep în iulie 1893, unul dintre obiectivele principale fiind modificarea aspectului sălii de spectacol. Din cadrul acestei intervenții datează scaunele de lemn curbate cu catifele roșii și consolidarea balconului și galeriei cu traverse din oțel îmbrăcate în lemn, interiorul sălii fiind realizat exclusiv cu meșteri locali iar scena cu specialiști și meșteri vienezi. Cortina cea mare a fost pictată de Prof. Francisc Zech, directorul Școlii Gimnaziale din Oravița (8).
- În 8 decembrie 1900 se pun bazele unei noi instituții: *Banca Comercială și Industrială*, numită și Banca Evreiască, întemeiată de comercianți (5).
- La 3 august 1919 Banatul s-a unit definitiv cu România (6).
- În 1926, guvernul a decis dezlipirea județelor Caraș și Severin și redarea rangului de capitală de județ Oraviței, instituțiile statului și oficiile județene revenind în oraș. Între timp centrul de gravitație politică și economică s-a mutat către Reșița (6).
- Între 1931-1932 se construiește Palatul Prefecturii (azi sediul Primăriei), după planurile arhitectei Henriette Delavrancea. Edificul este inaugurat în plan local la 1 ianuarie 1932 iar oficial la 3 iunie 1933, în prezența unei delegații în fruntea căreia se afla regele Carol al II-lea, Mihai I, voievod de Alba Iulia și cneaz de Banat (titlu obținut acum, la Oravița) (5).
- *Asociația de Cazinou, Cetire și Teatru* s-a menținut până în anul 1946. Sub conducerea acestei societăți și cu ajutorul societății UDR se încep în 1945 lucrări de renovare la teatru, care se extind până în anul 1946. Lucrările au fost conduse de arhitectul Aureliu Runca, (bufan din Forviz) și au presupus deplasarea scenei mai în spate, crearea fosei pentru orchestră, adăugarea a două loje laterale de orchestră în prelungirea stalului și a balconului și mărirea stalului prin ocuparea spațiului destinat orchestrei. Această lucrare nu a adus alterări decorațiilor interioare (8).
- În 1963 are loc o nouă operație de reparație a teatrului, care a presupus lucrări de consolidare, repararea acoperișului și a ornamentațiilor interioare. Lucrarea a fost executată de către T.R.C.L.B., fiind condusă de către arhitectul Rădac Gheorghe. Ornamentațiile interioare au fost restaurate de către o echipă de specialiști de la Teatrul și Opera de la Timișoara (7).
- În anul 1976 se înființează în cadrul teatrului o expoziție muzeală permanentă, iar în același an au loc lucrări de întreținere (7).
- Ultimii 50 de ani de evoluție a orașului au fost influențați de noile întreprinderi înființate, precum Exploatarea Minieră Banat-Oravița, care a avut ca obiect de activitate principal minierul, fiind

specializată în extragerea uraniului la Ciudanovița și Lișava, și întreprinderi secundare precum fostul UFET Oravița, responsabil de exploatarea și prelucrarea primară a lemnului, sau mici ateliere meșteșugărești și de prestări de servicii în sistemul cooperatist. Cartierul de locuit din Zona Gării s-a dezvoltat parțial și ca oraș-dormitor pentru o parte din muncitorii de pe fosta platformă industrială de la Crivina (Anina) (11).

- Perioada de după anul 1989 a însemnat o cotitură în evoluția orașului și localităților aparținătoare, prin disponibilizarea masivă a muncitorilor din minieră și a celor angajați pe platforma de la Termocentrala de la Crivina, ca urmare a închiderii acestora. Problematika specifică a acestei situații este similară cu cea a tuturor fostelor zone monoindustriale, unde a apărut un excedent de forță de muncă (datorită disponibilizărilor masive) care nu a putut fi absorbit. Dezvoltarea localității după revoluție a fost lentă, caracterizată de menținerea unui șomaj ridicat (11).
- Ultima reparație capitală și de restaurare a teatrului s-a făcut între anii 1995-1997, proiectul fiind realizat de firma S.C. CASE S.A., arhitect responsabil fiind Adina Bâldea iar execuția fiind realizată de firma S.C. CASTRUM-TIM SRL (7).

4. Încadrarea în teritoriu

4.1. Încadrare funcțională

Caracterul zonei studiate este unul mixt, de locuire și funcțiuni complementare, zona fiind situată în centrul istoric al orașului, fiind inclusă în *UTR 2 - Zona centrală Tribunal - „C” conform PUG*.

Suprafața efectivă tratată de PUZ are destinația de drum în reabilitare și teren viran, conform C.U. Suprafața definită ca „drum în reabilitare” se referă la un segment important din strada Mihai Eminescu, din dreptul fostelor garaje UDR până la biserica romano-catolică, cuprinzând și segmente din străzile imediat adiacente. Suprafața definită ca teren viran este reprezentată de curtea interioară dintre fostul depozit UFET și clădirea sediului UFET (fost sediu SETTPPL) cât și de terenul ocupat anterior de fostul depozit UFET (în prezent demolat) din fața teatrului.

În imediata vecinătate a sitului sunt localizate o serie de instituții de importanță locală majoră, precum: Poliția, Judecătoria, Administrația Financiară, Procuratura, Teatrul „Mihai Eminescu”, Școala generală nr. 3 și Grădinița nr. 3, etc, acestea generând trafic specific și necesitând un spațiu urban calitativ și corect echipat.

4.2. Încadrare în teritoriu

Teritoriul studiat este amplasat în zona centrală a orașului Oravița, într-o arie dominată de funcțiuni cu caracter public. Teritoriul este localizat din punct de vedere al protecției monumentelor istorice în arealul protejat al *Ansamblului Urban Oravița*, ansamblu care cuprinde întreaga zonă aferentă teritoriului studiat. De asemenea teritoriul este influențat și de arealele compozite ale zonelor de protecție instituite de fiecare imobil istoric clasat în parte, fiind definit o rază de 100 m în jurul fiecărui obiectiv, considerată de la limita lotului fiecărui obiectiv în parte¹. Toate imobilele incluse pe Lista Monumentelor Istorice proiectează zone de protecție asupra spațiului public care face obiectul acestui studiu.

În cadrul acestui areal, Teatrul Vechi, actualul Teatru „Mihai Eminescu”, se distinge ca obiectiv de importanță majoră în relație cu restul obiectivelor de arhitectură. El este singurul imobil încadrat la grupa

¹ Până la instituirea zonei de protecție a fiecărui monument istoric potrivit art. 8 din legea 422/2001 se consideră zonă de protecție suprafața delimitată cu o rază de 100 m în localități urbane, 200 m în localități rurale și 500 m în afara localităților, măsurată de la limita exterioară, de jur-împrejurul monumentului istoric. Sursa: http://www.dccpcnftimis.ro/pcimobil/extrase_protejiaremi.htm

de importanță A, distins ca monument istoric de importanță națională și universală, față de restul obiectivelor, încadrate în grupa B ca monumente de importanță locală.

4.2.1. Sistemul actual al zonelor protejate.

U.T.R. NR. 2 sc. 1+2000
ZONA CENTRALA-TRIBUNAL

Figură 4.1 Extras din PUG Oravița cu marcarea zonei studiate în raport cu UTR 2

4.2.2. Amplasament

Arealul studiat este localizat în centrul istoric al orașului, de-a lungul arterei de circulație majore DN 57B, care în dreptul arealului coincide cu latura sudică a Pieței Revoluției.

Studiul vecinătăților include un studiu comparativ de imagini, care compară vederi istorice relevante ale țesutului și ale obiectivelor importante cu imagini actuale extrase din *google streetview*. Scopul acestui studiu este sublinierea caracteristicilor specifice încă păstrate ale țesutului și relevarea unor calități istorice care ar putea fi recuperate sau întărite. Amplasamentul este delimitat astfel:

- **Vecinătatea nordică:** frontul stradal nordic al străzii Mihai Eminescu, incluzând fațada principală a teatrului.

Figură 4.2 Teatrul Vechi, 1905²

Figură 4.3 Teatrul Mihai Eminescu, ~2012

Figură 4.4 Sediul consiliului administrației de stat al companiei feroviare (Casă sec. XVIII cf. LMI), 1908¹

Figură 4.5 Frontul nordic al străzii Mihai Eminescu, ~2012

În vecinătatea vestică a teatrului se află o clădire identificată prin LMI drept „casă” de secol XVIII. Din documentația fotografică existentă deducem că acest imobil a avut inițial funcțiunea de *Sediul al consiliului administrației companiei de stat feroviare* (conform înscrisurilor existente în vederea din fig. 4.4.), fiind extins după începutul secolului trecut pe ambele laturi, concluzie rezultată în urma studiului comparativ al imaginilor. Astfel, fig 4.2-4.3: indică la fațada estică demolarea imobilului parter dintre acest corp și teatru, existent în anul 1905 și ocupat de corpul P+1 rezultat al extinderii, și fig. 4.4-4.5: indică la fațada vestică o rezolvare cu fronton și ulterior, în urma extinderii, cu șarpantă (însoțită de lipsa clădirii de piatră cu fronton către stradă).

- **Vecinătatea estică:** frontul estic al Pieței Revoluției, incluzând fațada principală a Poliției. Suprafața afectată de PUZ include și o gâtuire de-a lungul străzii Mihai Eminescu, până în dreptul Garajelor UDR.
- **Vecinătatea sudică:** frontul sudic al Pieței Revoluției, până la limita fațadei sudice a imobilului UFET, fostul sediu SETTPPL și parțial frontul sudic al străzii Mihai Eminescu. Locul rezultat în urma demolării, împreună cu curtea fostului sediu SETTPPL devine spațiul principal al noii piațete urbane din fața teatrului.

Figură 4.6 Clădirea UFET (corpul clădirii parter, fost depozit UFET, în prezent demolat)

Figură 4.7 Parte din frontul sudic al str. M. Eminescu, 2014

- **Vecinătatea vestică:** este delimitată de frontul estic al Bisericii romano-catolice, și cuprinde suprafața carosabilă până la intersecția Pieței Unirii cu inflexiunea străzii Mihai Novac.

² Sursa: gallery.hungaricana.hu

Figură 4.8 Biserica rom.-catolică, ~1900³

Figură 4.9 Biserica romano-catolică, ~2012

De asemenea, spațiul public este influențat într-o măsură relevantă de principala cale de acces în zonă, respectiv traseul drumului DN 57B de pe latura sudică a Pieței Revoluției.

Figură 4.10 Frontul estic al pieței Revoluției, clădirea tribunalului în dreapta, ~1900

Figură 4.11 Frontul estic, actuala judecătorie (fostul tribunal) ~2012

4.2.3. Evoluția istorică a țesutului urban din vecinătatea arealului studiat

Influența coloniștilor din secolul XVIII asupra structurii urbane este vizibilă în special în zona Oraviței Montane. Oravița Montană este fondată prin venirea a 13 familii de coloniști aduși din Tirol și Schwaz. Proiecțanții noului habitat dar și ai celui vechi lucrează de fapt asupra unei structuri urbane preexistente, influențată puternic de topografia locului, iar intervențiile importante noi sunt manifestate inițial mai ales sub forma modernizărilor edilitare (3).

Orașul este definit de un țesut având fronturi stradale cu aliniamente continue, iar rețeaua de străzi este tributară în principal configurației topografice, orașul fiind situat în defileul liniar al Văii Oraviței. Astfel, structura urbană principală este organizată pe baza a două artere principale longitudinale cu străduțe paralele, amplasate de-o parte și de alta a defileului. Aceste artere ocupă baza defileului care are o configurație mai plată, comparativ cu marginile mai abrupte (lăsate neocupate) ale defileului (3), și reprezintă principalele axe de dezvoltare ale țesutului construit.

Această configurație urbană particulară este lizibilă și în dreptul arealului supus studiului, respectiv cele două căi de acces longitudinale care urmează traseul defileului sunt recognoscibile în parcursul DN 58B și strada Mihai Eminescu, principala stradă afectată de PUZ. Între ele se formează căi de legătură perpendiculare de tipul unor străzi de legătură cu lățimi și profile diferite în funcție de specificul vecinătăților. Majoritatea acestor străzi nu au denumiri, ele reprezentând nu atât căi de acces pentru case, ci căi de legătură între traseele longitudinale, iar această caracteristică este întărită inclusiv de caracterul acceselor imobilelor, orientate în majoritate către străzile principale și nu către aceste căi secundare.

³ Sursa: <https://www.facebook.com>

De asemenea, din structura principală binară de căi longitudinale se ramifică legături variate cu zonele mai înalte ale versanților văii, care au permis construcția pe pantă (străzile Damaschin Bojincă, Ciclovei, Islazului, etc.). Aceste străzi ascendente urmăresc fie traseul unor văi perpendiculare pe valea principală, fie curbe de nivel.

Figură 4.12 Prima Ridicare Josefină (1763-1787)⁴

Figură 4.13 A doua Ridicare Josefină (1806-1869)⁴

⁴ Sursa fig. 4.1, 4.2, 4.3: <http://mapire.eu/en/>

Figură 4.14 A treia Ridicare Josefină (1869-1887)¹

Figură 4.15 Harta orto-foto contemporană⁵

Deși hărțile militare austriece folosite în acest studiu vizual evolutiv al țesutului au un grad relativ de aproximare, descriind teritoriul într-un mod generic, din succesiunea lor și din datarea imobilelor individuale din Lista monumentelor istorice se poate desprinde esența evoluției structurii țesutului urban pentru zona de studiu.

Astfel, se constată că edificiul cel mai vechi păstrat în țesutul urban actual este Biserica romano-catolică, datând din 1713. În harta primei ridicări militare Josefine (1763-1787) se constată prezența bisericii și trama stradală aproape similară cu cea contemporană din zona de vest a bisericii, având străzile principale longitudinale organizate de-a lungul văii. Casele de aici sunt reprezentate schematic sub forma unor construcții amplasate la frontul principal, cu grădini către spatele lotului. Totuși, către est și către

⁵ Sursa: google.ro/maps

amplasamentul actual al teatrului țesutul este vag definit, cu construcții dezorganizate. Cu linie punctată sunt identificate posibilele străzi, neformate încă clar în acea perioadă.

Țesutul din sud-est (amplasamentul Tribunalului) prezintă un front cu imobile de dimensiuni mari, indicând posibilele construcții impozante (frontul de sud-est) și un front cu clădiri de dimensiuni mai reduse și cu organizare mai haotică în zona dintre artera de circulație majoră și pâraul ce vine de la Lacul Mic (frontul de nord-vest). Putem presupune că principala clădire ca dimensiune din frontul de sud-est reprezintă Tribunalul, imobil edificat în 1721, iar frontul opus de case a fost înlocuit în timp datorită caracterului lipsit de soliditate al construcțiilor și datorită necesității reorganizării zonei. Totuși, în cadrul frontului de nord-vest (la vest de biserica romano-catolică) se distinge încă din această fază urbană un imobil de dimensiuni mai mari decât cele din cadrul aceluiași front, pe o poziție și cu o dimensiune apropiate cu actuala Grădiniță nr. 3. Coroborând dovezile cartografice cu studiul caracterului arhitectural al construcției și al fațadei, putem sugera faptul că datarea grădiniței ar putea fi secolul XVIII (față de datarea de secol XIX din Lista Monumentelor actuală). Totuși, pentru a emite o concluzie certă în acest sens sunt necesare cercetări arhitecturale și documentare mai amănunțite.

Cel mai vag definit areal conform primei Ridicări Josefine este zona cuprinsă între actualul Centrul de studii bănățene "Sim Sam Moldovan", zona teatrului, biserica romano-catolică și Poliție/fostul sediu SETTPPL. Acest areal, care în această fază are un caracter haotic, devine cu timpul o zonă urbană centrală reprezentativă pentru oraș, datorită valențelor imobilelor publice edificate aici de-a lungul timpului.

A doua ridicare Josefină (1806-1869) este ridicarea care prezintă gradul cel mai mare de detaliere pentru arealul studiat. Aceasta prezintă zona ca fiind mult mai bine încheată din punct de vedere urban și apropiată configurației actuale. Numeroase fronturi stradale sunt definitive și au un caracter similar celui actual. Frontul nordic al străzii Mihai Eminescu și frontul sudic al pieței Revoluției apar ca fiind deja constituite într-o formă similară cu cea actuală. De asemenea frontul străzii Mihai Novac (pe ambele laturi) începând cu casa Koncz și până la actuala Grădiniță nr. 3 are imobilele principale deja construite. O informație relevantă din acest plan este constituirea scuarului verde între grădiniță, clădirea UFET (fostul sediu SETTPPL) și cele două străzi longitudinale. Spațiul urban din fața Tribunalului prezintă o retragere, iar suprafața zonei dintre scuar și strada din fața tribunalului (promenada "Graenzenstein"⁶) prezintă o decalaj pe înălțime, rezolvat printr-o rampă (Fig. 4.10). De asemenea, țesutul de pe versantul de sud-est al văii în lungul străzii Ciclovei este constituit deja într-o măsură relevantă. Cursul celor două pâraie anterior supraterrane a fost captat în subteran prin rețeaua de canalizare.

A treia ridicare militară Josefină (1869-1887), mai schematică, indică o completare a fronturilor cu construcții, surprinzând tranziția de la fronturi discontinue cu imobile construite la front spre configurația actuală de fronturi continue la străzile principale.

Țesutul actual păstrează caracteristicile principale stabilite în secolele XVIII-XIX și include o serie de completări parțiale moderne de tipul „umplerilor” în țesutul deja format, care respectă trama stradală și caracteristicile anterioare ale țesutului. Este cazul inserției blocului de locuințe P+4 caracteristic anilor 70 de pe strada Mihai Eminescu, amplasat la limita parcului pe lotul din spatele Grădiniței nr. 3 (lot reprezentat ca grădină pe a doua ridicare Josefină), sau casa pe colț între str. M. Eminescu și strada perpendiculară din dreptul teatrului, construită cel mai probabil în prima jumătate a secolului trecut. De asemenea sunt prezente o serie de construcții parazitare care datează din ultima jumătate de secol, care prin configurația lor alterează structura spațiului public: cele două garaje alăturate construite în fața depozitului de pe frontul sudic al străzii M. Eminescu, precum și structurile din pânză și spațiile comerciale din PVC și termopan construite la limita Pieței Revoluția din Decembrie. Acestea din urmă reprezintă o transformare și o extindere constructivă a fostei stații de transport în comun, iar în forma lor actuală blochează percepția scuarului de pe calea principală de acces (DN 57B). mai mult, ele ocupă o poziție relevantă în spațiul public,

⁶ Sursă: colecția de ilustrate Hungaricana,

<http://gallery.hungaricana.hu/en/OSZKKepe/slap/25666/?img=1&bbox=-1213%2C-2185%2C4479%2C75>

deși valoarea lor ambientală și arhitecturală este nulă iar prezența lor produce o degradare vizuală și spațială a calității caracterului urban istoric al zonei.

Figură 4.16 Garajele de pe str. M. Eminescu

Figură 4.17 Spații comerciale în cadrul pieței

Cea mai recentă transformare în țesutul urban o reprezintă demolarea clădirii de vis-a-vis de teatru (fost depozit UFET), aceasta aflându-se pentru mult timp într-o stare de degradare extremă. Demolarea ei a avut loc în 2015, în urma autorizație de demolare A.D. nr. 28/21.10.2014, fiind inclusiv recomandată de Planul Urbanistic General încă în vigoare, care stipula necesitatea degajării „scurului din fața teatrului - prin demolarea clădirii depozit UFET și completarea plantației de aliniament pe str. Eminescu și Piața Revoluției”. Prin eliberarea spațiului de sub construcție și includerea acestuia în zona de spațiu public care urmează a fi amenajat prin actualul PUZ, spațiul urban din fața teatrului înregistrează un câștig deosebit.

5. Descrierea zonei supuse studiului

Folosință actuală:	drum în reabilitare, zonă virană
Regimul juridic:	terenuri aflate în proprietate publică
Suprafață teren:	19 600 mp

Suprafața carosabilă inclusă în prevederile PUZ se prezintă într-o stare fizică proastă, fiind degradată datorită lipsei întreținerii pe o perioadă îndelungată. Atât strada Mihai Eminescu cât și segmentul străzii de legătură dintre DN 57B și aceasta au suprafețe carosabile realizate din asfalt, care este erodat în mod generalizat pe toată suprafața. Trotuarele asfaltate sunt vâlurite și au suprafața de asemenea degradată, iar racordul dintre fațadele imobilelor perimetrale trotuarelor și suprafața trotuarului prezintă lacune importante de material, permițând infiltrații și dezvoltarea de vegetație spontană la baza fațadelor.

Figură 5.1 Detaliu carosabil și trotuar, strada Mihai Eminescu

Către capătul vestic al străzii Mihai Eminescu, trotuarele de pe frontul sudic sunt realizate din dale de beton prefabricate, care în marea majoritate au muchii roase și degradate, indicând o vechime mare a acestor soluții de finisaj. Parțial, suprafața carosabilă a străzii Mihai Eminescu indică faptul că a fost inițial

pavată cu dale de piatră cubică – substrat anterior vizibil la racordul dintre carosabil și perețele vertical din blocuri de piatră care bordează strada Damaschin Bojincă (încă datată cu piatră cubică).

Zonele verzi publice din areal sunt de asemenea neîntreținute, dar vegetația înaltă de pe sit prezintă valoare ambientală (deși neîntreținută).

Din punct de vedere al circulațiilor, parcărilor publice în zonă și din vecinătate nu oferă o structură clară și ușor utilizabilă, în special din punctul de vedere al turiștilor care vizitează orașul și mai ales teatrul. De asemenea, zona este lipsită de trasee velo separate de circulația auto, astfel încât să permită o circulație sigură bicicliștilor și să contribuie la susținerea folosirii unui mijloc de transport ecologic, iar soluția de amenajare nu ține cont de nevoile de acces specifice persoanelor cu handicap și a persoanelor în vârstă. Mobilierul urban adecvat și diversificat lipsește aproape cu desăvârșire.

Toate aceste date coroborate conduc la o stare de degradare generală a zonei supuse studiului, care conduce la rândul ei la conturarea unei percepții negative a întregii zone, atât din perspectiva locuitorilor cât și din perspectiva turiștilor ce intenționează să viziteze obiectivele zonei.

6. Concluzii

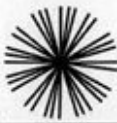
Datorită situației actuale a spațiului public pe secțiunea studiată prin PUZ, această propunere de reamenajare a spațiului public care integrează spațiului rezultat în urma demolării fostului depozit UFET este extrem de pozitivă, având toate datele pentru a putea spori major calitatea spațiului public dar și relația dintre obiectivele majore ale zonei.

Intervenția asupra spațiului public este necesară în principal datorită stării fizice de degradare a suprafețelor carosabile și pietonale și a stării echipamentelor urbane, dar este de asemenea justificată într-o măsură relevantă de prezența și de valoarea obiectivului principal al zonei, respectiv Teatrul Mihai Eminescu. Teatrul Mihai Eminescu este unul din principalele obiective turistice la nivelul localității, iar reprezentativitatea sa nu este în prezent deloc susținută de realitatea spațiului public adiacent.

Se remarcă în special faptul că în ultimul timp, Teatrul Mihai Eminescu a reușit să fie activat parțial, mai ales în perioada verii (iar asigurarea încălzirii spațiilor este deficitară), prin diferite festivaluri și evenimente culturale cu repetitivitate anuală, care au ajutat la susținerea recunoașterii obiectivului ca unul de interes în cadrul localității. Merită notate în special următoarele evenimente culturale ciclice: *Zilele muzicii la Oravița* (festival internațional, aflat la ediția a IX-a în 2016), *Conferințele Peripatetica* (un festival de conferințe pluridisciplinare aflat la a V-a ediție în 2016) dar și alte evenimente culturale (conferințe sau colocvii) cu caracter ciclic. Pe lângă folosința neregulată a teatrului ca sală de spectacole, acesta găzduiește în interiorul holului principal de acces *Muzeul de Istoria Culturii Cărașene*, cu artefacte cu profil istoric și documentar aparținând colecției prof. dr. Ionel Bota. Este recunoscut faptul că un obiectiv chiar și corect reabilitat la un anumit moment, dacă este lipsit de o activitate care să îl susțină ca obiectiv activ în relație cu locul și comunitatea, este aproape imposibil de menținut într-o stare relativă de conservare.

De-a lungul timpului, dezvoltarea micilor întreprinderi private cu caracter complementar din zonă (servicii și comerț) a crescut nivelul de activitate din zonă, pe lângă activitățile deja existente datorate instituțiilor publice descrise în subcapitolul 4.1. Această creștere, combinată cu profilul funcțional deja existent al zonei, a atras o nevoie tot mai mare de parcuri corect calibrate, la care se adaugă necesarul de parcuri pentru potențialii turiști, precum și o nevoie de spații publice reprezentative și corect agreate, cu spații verzi publice amenajate corespunzător și echipare cu mobilier urban corect calibrat la specificul arhitectural al zonei, respectiv cel de rezervație arhitecturală în care spațiul urban este înscris.

Un caracter adițional al spațiului public aferent teatrului, ne-exploatat în prezent, trebuie să fie în mod obligatoriu cel de spațiu capabil să găzduiască manifestări artistice și culturale exterioare. Această

funcție nu poate fi îndeplinită în configurația actuală a străzii Mihai Eminescu pe segmentul din fața teatrului, fapt verificat și demonstrat de diferitele activități culturale desfășurate în teatru.

De asemenea, spațiul public contemporan trebuie să ofere incluziune și să poată oferi suprafețe practicabile pentru toate categoriile de vârstă și inclusiv pentru persoane cu handicap, iar actuala configurație a suprafeței de rulaj a trotuarelor (sau a suprafeței carosabile) nu este deloc corect calibrată în acest sens.

6.1. Riscuri

Principalul risc, demonstrat prin însăși starea actuală a spațiului care face obiectul PUZ, este lipsa de acțiune în sensul îmbunătățirii stării spațiului urban din toate punctele de vedere și permiterea unei degradări continue. O degradare continuă a spațiului urban conduce inevitabil la scăderea interesului turiștilor față de obiectivele urbane, și poate conduce în forme extreme inclusiv la depopularea zonei, prin pierderea interesului populației pentru folosirea spațiului urban.

Actuala stare a spațiului urban trebuie însă înțeleasă într-un context mai amplu, ea demonstrând slaba creștere economică a zonei, fiind integrată într-o alterare generalizată a spațiului public la nivelul întregului oraș. Aceasta este rezultatul unei perioade îndelungate de lipsuri a operațiilor corecte de întreținere a spațiului urban (și a imobilelor clasate), cauzată de mediul politic și de situația economică de dinainte de căderea comunismului dar și a situației economice din perioada de tranziție imediat următoare.

6.2. Oportunități

Oravița are o ofertă deosebit de bogată pentru turism, având un potențial interdisciplinar deosebit de mare. Merită remarcate în acest sens următoarele criterii:

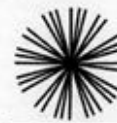
- Potențialul istoric, din perspectiva istoriei generale a localității, a evoluției industrial-miniere a zonei sau din perspectivă feroviară (calea ferată Anina-Oravița)
- Potențialul cultural, prin obiectivele de arhitectură (elementele deosebite de arhitectură și arealul bogat definit ca rezervație de arhitectură) și de cultură relevante ale localității
- Potențialul natural, din perspectiva vecinătăților cu potențial ambiental și natural deosebit (rezervația de pădure de liliac, zona Marilla, cheile Nerei)

Toate aceste resurse nu trebuie ratate de către administrația publică locală.

În ceea ce privește zona direct vizată de PUZ, acesta este activată în primul rând de activități desfășurate în relație cu teatrul Mihai Eminescu, spațiul public major fiind direct relaționat cu accesul principal în această instituție. Prin suprafața adițională „câștigată” de spațiul public în urma demolării recente a fostului depozit UFET, relația dintre teatru și corpul fostului sediu SETTPPL se poate dezvolta într-un mod armonios, ambele obiective având masă mare și relevanță în cadrul țesutului urban. Fostul sediu SETTPPL, monument istoric clasat de clasă B, are de asemenea potențialul de a deveni un nou centru de interes cultural și turistic pentru zonă, teatrul îndeplinind rolul de centru cultural principal. Acest obiectiv este la rândul său inclus în prezent într-o strategie de re-funcționalizare.

În fapt, în zona amplasamentului se află în stadiu de derulare mai multe proiecte care vizează reabilitarea și re-funcționalizarea unor obiective existente, clădiri de patrimoniu clasate. Acestea sunt:

- Fostul sediu SETTPPL (UFET) imobil aflat într-o stare de degradare avansată și în prezent nefolosit, face obiectul unui proiect de reabilitare, de eliminare a adărilor constructive neconforme de pe fațada nordică și re-funcționalizare în *Muzeu urban* și al *armurierilor*

- Primăria Veche, imobil aflat într-o stare de degradare avansată și în prezent nefolosit, face obiectul unui proiect de reabilitare și re-funcționalizare, fiind propusă a se transforma în *Muzeu al Văii Carașului*
- Depozitul dezafectat D+P de pe str. Mihai Eminescu, care face obiectul unui proiect de reabilitare și re-funcționalizare ca *Muzeu speologic*.

Prin existența acestor intenții, chiar dacă aflate la acest moment doar în stadiu de proiect, se poate intui un potențial crescut al zonei față de momentul actual, în care principalul obiectiv cultural relativ activ din zonă este reprezentat de Teatrul Mihai Eminescu.

În situația actuală, după mulți ani este întreprinsă o amenajare efectivă a spațiului public din imediata vecinătate a teatrului și pe o porțiune extinsă a străzii Mihai Eminescu, după ce o lungă perioadă de timp s-au realizat doar reparații parțiale și de foarte mică anvergură asupra domeniului public. Aceasta propunere constituie o oportunitate foarte mare pentru îmbunătățirea calității spațiului public cu beneficii reale pentru teatru și vecinătatea mai amplă, având capacitatea de a ridica calitatea vieții pentru toți cei interesați de zonă, fie locuitori direcți, fie localnici sau turiști care tranzitează localitatea.

6.3. Recomandări în urma studiului

Formularea recomandărilor acestui studiu au la bază recomandările conținute în Regulamentul de urbanism aferent PUG în vigoare, referitoare la UTR 2, Zona centrală Tribunal – “C” din care zona studiată face parte. La acestea se adaugă observații directe extrase în baza prezentului studiu.

6.3.1. Recomandări din RLU în vigoare

Principalele recomandări care vizează spațiul urban studiat prin PUZ se referă la:

- necesitatea de a degaja scuarul din fața teatrului Mihai Eminescu „prin demolarea clădirii depozit UFET și completarea plantației de aliniament pe str. Eminescu și Piața Revoluției”. Această prevedere, așa cum s-a demonstrat în sub-capitolul 4.2.3, s-a realizat deja parțial, prin demolarea imobilului fostului depozit UFET. De asemenea, spațiul viran rezultat urmează a fi direct inclus în studiul PUZ, fiind transformat într-un spațiu urban calitativ care pune în relație obiectivele importante ale zonei.
- propunerea unei asanări urbane prin care „se va revizui gradul de ocupare a terenului în mod nejustificat, cu multe construcții anexe degradate”. Asanarea vizează obiective din afara zonei direct supuse intervenției și acțiunilor PUZ, dar aflate în imediata vecinătate.

De asemenea, pentru parcelele supuse asanării urbane se solicită prin RLU actual întocmirea unor Planuri Urbanistice Zonale. Putem astfel constata că prin CU nr. 052 din 30.06.2016 și PUZ aferent sunt respectate prevederile PUG, iar demolarea clădirii fostului depozit UFET și intenția amenajării piațetei publice și a spațiului pietonal din arealul aferent Teatrului Vechi sunt corect corelate cu prevederile PUG.

6.3.2. Recomandări ale elaboratorului studiului

O recomandare cu caracter general vizează acțiunile administrației locale. Se recomandă la modul general studierea și implementarea unor soluții simple dar eficiente pentru păstrarea elementelor valoroase, și în special întreținerea spațiilor publice valoroase și echiparea lor corectă pentru a deveni atractive pentru turiști. Acestea trebuie însoțite de strategii minime de susținere (consultanță, etc.) a persoanelor fizice și juridice în reabilitarea imobilelor monument.

Se recomandă ca PUZ-ul realizat cu scopul amenajării piațetei publice și pietonal zona Teatrului Vechi să trateze și să includă următoarele:

- o Configurarea unui areal urban reprezentativ în spațiul piațetei ce se realizează în fața teatrului, sub forma unui spațiu corect calibrat la realitățile contextului, atât din perspectiva caracterului istoric al zonei cât și din perspectiva activităților urbane. Acest spațiu trebuie să permită o funcționare flexibilă în funcție de momentele lipsite de evenimente și de cele în care găzduiește diferite activități și manifestări culturale.
- o Piațeta nouă trebuie să agrementeze într-un mod coerent relația dintre teatru și actualul imobil, fost sediu SETTPPL, care urmează să fie transformat în muzeu.
- o De asemenea, spațiului nou amenajat trebuie să fie corelat cu scuarul verde existent și integrarea traseelor pietonale ale acestuia în schema de circulație nou propusă.
- o Reorganizarea coerentă a parcărilor la limita arealului pietonal nou propus.
- o Reorganizarea zonelor verzi existente din arealul PUZ și studierea unor aliniamente noi subordonate piațetei nou formate.
- o Includerea unor trasee velo distincte.
- o Propunerea unor soluții de amenajare a suprafețelor și traseelor care să asigure incluziune pentru persoane de toate vârstele, inclusiv pentru persoane cu handicap.
- o Echiparea spațiului cu mobilier urban contemporan adecvat și în acord cu caracterul istoric al zonei.
- o Asanarea spațiului public mai amplu de construcții reziduale și neconforme, respectiv garajele de pe str. M. Eminescu și spațiul comercial realizat prin transformarea fostei stații de transport în comun

Bibliografie

1. Oravița - oraș din județul Caraș - Severin, România. *banaterra.eu*. [Interactiv] 08 09 2008. [Citat: 09 08 2016.] <http://www.banaterra.eu/romana/oravita-oras-din-judetul-caras-severin-romania>.
2. ***. *wikipedia.org*. [Interactiv] [Citat: 09 08 2016.] <https://ro.wikipedia.org/wiki/Oravi%C8%9Ba>.
3. Bota, Ionel. *Case, oameni, istorie. Un habitat al barocului târziu (vienez)*. Oravița : s.n.
4. Bota Ionel. *Canalizarea orașului Oravița*.
5. ***. PREZENTAREA CRONOLOGIEI ORAȘULUI ORAVIȚA. *primariaoravita.ro*. [Interactiv] [Citat: 10 08 2016.] <http://www.primariaoravita.ro/prezentare-cronologie/>.
6. —. *enciclopediaromaniei.ro*. *Oravița*. [Interactiv] [Citat: 09 08 2016.] <http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Oravi%C5%A3a>.
7. —. *Teatrul Vechi din Oravița*. *www.oswego.edu*. [Interactiv] [Citat: 09 08 2016.] <http://www.oswego.edu/~giukin/oravita/oldtheatre.htm>.
8. Rusnac, Mircea. *Mircea Rusnac – Calea ferată Oravița-Anina, monument de patrimoniu european*. *istoriabanatului.wordpress.com*. [Interactiv] 16 02 2011. [Citat: 09 08 2016.] <https://istoriabanatului.wordpress.com/2011/02/16/mircea-rusnac-calea-ferata-oravita-anina-monument-de-patrimoniu-european/>.
9. —. *Mircea Rusnac - Din nou despre calea ferată Oravița-Anina*. *istoriabanatului.wordpress.com*. [Interactiv] 29 03 2014. [Citat: 09 08 2016.] <https://istoriabanatului.wordpress.com/2014/03/29/mircea-rusnac-din-nou-despre-calea-ferata-oravita-anina/>.
10. ***. *welcometoromania.ro*. [Interactiv] [Citat: 10 08 2016.] http://www.welcometoromania.ro/Oravita/Oravita_Tir_r.htm.

11. —. *Profilul comunității - orașul Oravița*. [Interactiv] [Citat: 11 08 2016.] http://www.strategvest.ro/media/dms/file/Inventar%20strategii/Caras-Severin/Orasul_Oravita_Profilul_comunitatii.pdf.

Întocmit:

Dr. arh. Maja Bâldea
Specialist atestat INP nr. 425 S/03.02.2011
Specializare urbanism istoric D2